

Seznam příloh

Ukázka č. 1 (Dárce)

Jonas seděl ve své místnosti, zahleděný do ohně, který v krbu hořel. Byl to jediný zdroj tepla v celé komunitě. Kolem něj bylo úplné ticho, které jej obklopovalo po celý život. Nikdy nebyl o samotě. Nikdy neměl žádnou volbu.

Byl jedním z tisíců mladých lidí ve světě, kteří žili podle přesně daných pravidel. Každý aspekt jejich života byl předem určen a řízen. Od jejich povolání až po jejich partnera. Každý den byl předem naplánován. Nebylo místo pro invaliditu, emoce nebo závislost.

Jonas však měl výjimku. Byl vybrán jako Dárce, jediný člověk ve společnosti, který nesl na svých bedrech minulosti a paměť celého světa. Byl učen a připravován na svou roli, aby mohl nést břemeno vzpomínek, které ostatní lidé nikdy nepoznají.

Seděl tam, plný neklidu a touhy po něčem víc. Toužil po svobodě, po skutečném prožívání života a po možnosti rozhodovat sám za sebe. Ale věděl, že jeho role Dárce ho zavazuje a přináší s sebou velké riziko.

A tak tam seděl, zahleděný do plamenů, se smíšenými pocity naděje a strachu. Byl připraven čelit nebezpečí a odhalit pravdu, která by mohla změnit jeho svět navždy.

Ukázka č. 2 (Prokletý rok)

Na druhou stranu, někteří muži mají rádi křehké věci. Dělá jim dobře, když je můžou rozbít.

„Požehnej nám, Otče,“ řekne paní Millerová a vyzývá ženy k modlitbě. „Prosím tě, ukaž mužům cestu. Propůjč jim svůj boží hlas, ať mohou vykonat tvou vůli.“

Musím se snažit ze všech sil, abych neprotočila oči. Touhle dobou už si muži narazili druhý sud a vyprávějí si báchorky o ženských z předměstí a hřišnostech, které za peníze udělají, chlubí se nevlastními syny, co se potulují po lesích a loví mladé dívky.

„Amen,“ řeknou ženy jedna po druhé. Chraň Bůh, aby dělaly cokoli společně.

Dnešek je jediný den v roce, kdy máme povoleno shromáždit se bez přítomnosti mužů. Jeden by si myslel, že využijeme příležitosti k povídání a sdílení, aby se nám ulevilo. Místo toho stojíme každá sama a potichu jedna druhou posuzujeme, žárlíme na to, co mají ostatní, jsme pohlcené prázdnými touhami. A komu je tohle povyšování ku prospěchu? Mužům. Je nás dvakrát víc než jich, a stejně stojíme zamčené v kapli a čekáme, až za nás rozhodnou o našich osudech.

Občas si říkám, jestli tohle není ten skutečný magický trik. Zajímalo by mě, co by se stalo, kdybychom všechny nahlas řekly, co si opravdu myslíme... byt' jen jeden večer. Nemohli by nás vyhnat všechny. Kdybychom držely pospolu, museli by nás vyslechnout. Ale ve světle všech těch povídaček o uchvatitelkách moci mezi námi se nikdo neodváží. Dokonce ani já.

„Už sis vybrala některý z dělnických domů?“ zeptá se paní Danielsová a prohlíží si moji červenou stuhu. Když se ke mně nakloní, ucítím závan ryzího železa doprovázený rozkladem. Nepochybně užívá krev dívek prokletého roku, aby si udržela mládí. „Samozřejmě jen pokud nedostaneš závoj, chci říct,“ dodá.

Přemítám, že jí věnuju zdvořilou nacvičenou odpověď, ale její manžel je členem rady a teď, když už s Michaelem nejsme zadobře, by mi mohla být užitečná. „Chci pracovat na poli,“ odpovím a připravím se na nesouhlasné mlasknutí, jenže ona už se přesunula ke své další oběti. Nezajímala ji moje odpověď, jenom mi chtěla do hlavy nasadit strach a pochyby.

„Tirney! Tirney Jamesová.“ Paní Pearsonová, Tommyho matka, na mě mává svým osamělých seschlým spárem. Po prokletém roce se vrátila bez čtyř prstů na pravé ruce. Omrzliny, řekla bych. „Pojď sem, ať si tě můžu prohlédnout zblízka, děvče,“ zavelí a našpulí spodní ret, zatímco mě zkoumá. „Zdravé zuby. Slušné boky. Zdáš se v dobrém stavu,“ prohlásí a silně mě zatáhne za vlasy spletené v copu.

„Promiňte,“ ozve se June, která mě přišla vysvobodit. „Potřebuji se svou sestrou na chvíli mluvit.“

Když odcházíme, zahlásí paní Pearsonová: „Tebe znám. Ty jsi Jamesovic nejstarší. Ta, co nemůže otěhotnět... Ta bezdětná.“

Ukázka č. 3 (Člověk nula)

Ten den, kdy jsem ji viděl naposled, v den, kdy šla na svůj poslední Festival, mi řekla, abych si šel lehnout do postele bez ní. Řekla, že se vrátí moc pozdě, ale už se nevrátila.

Bylo jí třicet čtyři.

Ještě celý jeden rok měla právo na Festivalu pomoci Přírodě navštěvovat zónu Reprodukce. Reprodukční období končí oficiálně v pětatřiceti.

Ještě jedenáct let by nedostávala dopisy z oblastního centra pro kontrolu populace s mírným doporučením, aby navštívila zónu Pauzy. Takové dopisy začínají chodit v pětatřiceti.

Ještě šestnáct let by nedostávala dopisy z oblastního centra pro kontrolu populace s důrazným doporučením, aby navštívila zónu Pauzy. Takové dopisy začínají chodit v padesáti.

Ještě mohla prožít dvacet šest let před Vynucenou pauzou. To je opatření, které se přijímá v případě těch, kdo se dožili šedesáti let a nechtějí se dobrovolně řídit doporučením.

Ještě celý jeden rok měla právo na Festivalu pomoci Přírodě navštěvovat zónu Reprodukce.

Ale ona zašla do zóny Pauzy.

Udělal to kvůli mně. Kvůli tomu, že mě nevzali na internát a nechali mě s ní. Kvůli tomu, že mi zpívala písničky. Kvůli tomu, že mě měla nejradši ze všech.

Ukázka č. 4 (Člověk nula)

Pracovník PPS: Proč je to tedy vaše první těhotenství?

Dotazovaná 3678: Chránila jsem se.

Pracovník PPS: To je zakázané.

Dotazovaná 3678: Mám na to povolení.

Dotazovaná 3678 ukazuje pracovníku PPS následující dokument: Povolení k užívání antikoncepčních prostředků vydané na základě lékařského posudku potvrzujícího lehkou psychickou poruchu dotazované.

Pracovník PPS: Vyprávějte mi podrobněji o Festivalu.

Dotazovaná 3678: Dítě bylo počato na oblastním Festivalu pomoci Přírodě v den posledního novolunní v rámci programu kontroly počtu obyvatel, v souladu se zákonem o plánovaném...

Pracovník PPS: Znáte otce?

Dotazovaná 3678: Děláte si ze mě legraci?

Pracovník PPS: Dělám svoji práci.

Dotazovaná 3678: Jak bych mohla znát otce? Vždyť vám říkám, že dítě bylo počato na Festivalu, jak mám vědět, který z...

Pracovník PPS: Kolik partnerů jste na Festivalu měla?

Dotazovaná 3678: Pět... Sedm... Nevím.

Pracovník PPS: Podle našich informací bylo na minulém Festivalu pomoci Přírodě v zóně Reprodukce tisíc tři sta padesát dva mužů. Všechny přivedeme ke konfrontaci. Dokážete mezi nimi poznat svoje partnery?

Dotazovaná 3678: Nevím, nejsem si jistá... Nejsem povinna to dělat. Zákon o diskrétnosti sexuálních styků ještě nikdo nezrušil.

Ukázka č. 5 (Člověk nula)

Reproduktor prská informační sdělení:

„Do následující pauzy zbývá jedna minuta. Prosíme hosty, aby se odebrali do zóny Pauzy. Milí hosté! Rádi bychom vás upozornili na to, že v zóně Pauzy se dodržují stejná pravidla hygieny jako v zóně Reprodukce. Před pauzou musejí všichni hosté jít do dezinfekční sprchy. Sprchové kabinky mají stejné vybavení jako v zóně Reprodukce, proto věříme, že vám jejich použití nebude činit žádné potíže. Prosíme doprovod, aby opustil foyer. Děkujeme všem za vaši pomoc Přírodě. Na brzkou shledanou. Smrt není!“

„Musíte opustit foyer, kolego,“ řeknu Efovi a snažím se skrýt škodolibý tón.

„Matěj nemůže jít. Odnesu ho do zóny Pauzy.“

„Bohužel, to je nepřípustné. Festivalový program neumožňuje doprovodu vstup do zóny Pauzy. Patříte přeci mezi doprovod?“

„Ano...“

„Nemějte obavy, s vaším svěřencem bude všechno v pořádku. Už jsem sem přivolala zázračné lehátko...“

...Položí Matěje na záda na zázračné lehátko. Pozoruje, jak se zázračné elektronické řemeny zavazují jeden po druhém. Matěj otevře oči. Jeho zorničky už nejsou tak obrovské a je vidět, jakou mají jeho oči barvu. Modrou. Kalně modrou jako u novorozeného Děťátka.

Všechno bude v pořádku,“ povídám mu. „Zázračné lehátko je vybavené nejnovějším systémem navigace. Rychle a bezproblémově vás dopraví do sprchové kabinky.“

„Pomůžou mu převléknout se a vyjít ze sprchy?“ ptá se nahlas.

„Ze sprchy nevyházejí.“

Ukázka č. 6 (Člověk nula)

„...rebelanti pro Živoucího představují přímou prvoúrovňovou hrozbu. Je naší svatou povinností s touto hrozbou bojovat ve všech jejích projevech. Mimořádně nebezpečné jsou prakticky všechny úrovně rebelantů:

Dlouhožijící (ti, co nesouhlasí s věkovými limity každého konkrétního znovuzrození) ohrožují zdraví a mladistvost Živoucího.

Sebechráničky (ženy, co nesouhlasí s povinností obligatorního početí v důsledku soulože) představují takřka nejnebezpečnější kategorii, protože ohrožují samotný princip znovuzrození Živoucího.

Rodináři typu A (ti, co nesouhlasí s nutností rozloučit se s Děťátký) ohrožují intelekt, psychiku i pokrok Živoucího. Tihle lidé (převážně ženy) vidí svoje „pokračování“ v Děťátkách, a ne v sobě samých. Tím navracejí společnost do prapůvodní divokosti, založené na těžkých perverzích a zvířecích instinktech.

Rodináři skupiny B („milenecké páry“, co nesouhlasí s nutností časté výměny partnera a zachovávají takzvanou věrnost jeden druhému) ohrožují svobodu výběru Živoucího a vnucují mu umělé a zhoubné majetnické instinkty.

Tříbohaři (ti, co nesouhlasí s tím, že není boha kromě Živoucího, jediného ze tří miliard) svojí absurdní vírou ve zrůdné božstvo se třemi hlavami (hlava otce, hlava syna a hlava ptáka) ohrožují kulturní odkaz Živoucího a snaží se otřást důvěrou k posvátnému textu Knihy života.

Spolek „Přístupný svět“ (ti, co nesouhlasí s absencí kontaktu mezi Živoucími a Bratry Našimi Menšími) nejspíš jako jediní nepředstavují hrozbu. Živoucí má skutečně velký zájem na urovnání vztahů se zvířaty a na jejich domestikaci.

Ukázka č. 7 (Člověk nula)

Osvobodil jsem lidi od lži – ale oni stejně nejsou schopni snést pravdu.

Dal jsem jim právo na dlouhý život – a oni se zabíjejí. V ilegálních, špinavých, poblitých pauzových zónách nebo prostě na ulicích. Protože, jak vidíš, nejsou nesmrtelní.

Udělal jsem amnestii nápravantům, vyzval jsem je, aby se stali tím, kým chtějí – a oni se stali zločinci.

Dal jsem jim nového, silného boha namísto jejich slabého a polomrtvého – a oni ničí chrámy.

Dal jsem jim moudré místodržící, a oni si zatím stoupají nad prapory těch předchozích, tupých a prolhaných.

Dal jsem jim právo milovat Děťátka – a oni se vyhánějí v sedmi letech z domu.

Dal jsem jim právo navzájem se milovat – a oni se milovat neumějí.

Vyhazují se do povětří, vypalují, stůňou, věší se a usedavě pláčou nebo bijí slabé. Souží se, hrabou se ve špíně, propadají panice a ničí se. Bojují o prázdná prostranství, šíří socioviry, nabourávají se do buněk, mažou paměť, znásilňují, chcípají, ale neznovuzrůžují se. Redukují se.

Ukázka č. 8 (Naslouchač)

Šli jsme dlouho mlčky vedle sebe. Z ghetta jsem se dostala za celý svůj dosavadní život jen jednou, na svátek založení Amárie, ale nic jsem si z toho nepamatovala. Teď jsem skrz voal hltala očima všechno, co jsme míjeli. Každou chvíli jsem se někde zastavila vyptávala se Elmara. Pokaždé odpověděl jen krátce. Spěchali jsme. Připadala jsem si, jako bych vstoupila do jiného světa. Pach spálených těl jsme nechali daleko za sebou. Potkávali jsme krásně oblečené lidi i jejich sluhy nebo vojáky v modročerných uniformách. Procházeli jsme kolem vysokých bílých domů, jejichž rozmanité tvary mě uchvacovaly. Obdivně jsem vzhlížela ke štíhlým špičatým věžím palatulů i kamenným zdem a drobnými kresbami. S otevřenými ústy jsem zakláběla hlavu a nažila se dohlédnout k malým sochám, kterým Elmar říkal chrliče. Toužila jsem přivonět ke květinám a dlouhých oknech domů. Vychutnávala jsem si chladnou hladkou dlažbu, která nedrásala chodidla. Nikde jsem neviděla nikoho, kdo na sobě měl mantii. Všichni byli tak čistí. Svět za zdmi ghetta byl krásný, plný barev a čerstvého vzduchu, ale sklenaři do něho nepatřili.

Ukázka č. 9 (Naslouchač)

Když se za námi brána zavřela, ocitli jsme se v jedné z vedlejších ulic. Zápach, který mě okamžitě udeřil do nosu, mi nebyl cizí. Lidské smetiště. Necítla jsem ale to, co obvykle. Příměs spáleného lidského masa a kouře chyběla. To, co ke mně doléhalo, byly jen hnijící zbytky a lidský pot.

„Co je to?“ vyptávala jsem se se zájmem a snažila se prohlédnout tmou. Krčila jsem nos a nasávala ten podivný zápach jako pes.

Mistr mě pevně uchopil za ruku a vyrazil. Ze tmy se na po naší levé straně vynořilo několik kolib podobných těm, ve kterých jsme bydleli. Zeď, která všechna ghetta oddělovala od města, ale chyběla. Tyhle chatrče nepatřily sklenářům.

„Chudinská čtvrť,“ zašeptal mistr, a ještě víc přidal do kroku. Téměř jsem za ním vlála.

Naše přítomnost v tak pozdní hodinu vyvolala pozornost a z vratkých domků začali vycházet lidé. Nenosili mantie, ale jejich oblečení bylo roztrhané. Obličejové měli plné šedých stínů a vystupujících kosti naznačovaly, že trpí nouzí.

Ukázka č. 10 (Naslouchač)

Domy, věže, jakýsi palatul, jehož zdi tvořilo množství soch. Udiveně jsem si je prohlížela. Některé byly povědomé, jiné ne. A některé byly děsivé. Vůbec mě nenapadlo, že se města v nížinách budou podobat těm v Duvalském pohoří. Otáčela jsem se dokola. Přesně v takových domech bydleli ve sklenářských městech lidé z nížin poté, co je ukradli.

„Co jeto?“ ukázala jsem na palatul před sebou.

„To je Notre-Dame,“ odpověděl okamžitě kapitán a podíval se tím směrem. „Nebo spíš byl. Je to chrám. Lidé se tam chodili modlit. Kdysi, ale to už je hodně dávno.“

Notre-Dame, opakovala jsem si v duchu. Bylo to zvláštní slovo a já jsem zjistila, že se mi líbí, když i palatul má své jméno. Nikdy jsem neslyšela o tom, že by se ve sklenářských městech pojmenovávaly domy.

Vzápětí mi ale došlo, co je na tom místě tak divného. Notre-Dame a všechno okolo bylo zanedbané, rozbořené a hlavně opuštěné. Nikde žádní lidé ani žádný hluk. Zdi byly oprýskané a šedé. Ať jsem si města v nížinách představovala jakkoliv, tohle bylo něco úplně jiného, než jsem očekávala.

Ukázka č. 11 (Naslouchač)

Byl to dechberoucí pohled. V tu chvíli jsem litovala, že na světě neexistuje nic, co by tuto vzpomínku uchovalo. Očima jsem nenasytně hltala stovky svící zářících v pozlacených stojanech. Sál byl ta rozlehlý, že jsem stěží viděla, kde začíná a kde končí. Stěny zdobily obrazy namalované dávnými umělci. Strop se klenul vysoko nad kamennou podlahou. Sluhové v pestrých oblecích v barvách města pobíhali mezi hosty a nabízeli likéry ve zdobených stiklách. Ženy byly zahalené do těch nejkrásnějších rochií, jaké jsem kdy viděla. Jemná látka se kolem nich ovíjela ve změti složitých záhybů a zvýrazňovala jejich křivky. V lesklých dlouhých vlasech měly vpletené ozdoby, štíhlé krky zdobily šperky. Postávaly v hloučcích. Obdivované, dobývané a milované. Bylo jich tolik! Být mužem, nedokázala bych si vybrat. I přes silné sklo okna jsem slyšela smích. Na tento večer se všichni připravovali dny, možná týdny, napadlo mě. Obdivovala jsem jejich ladné pohyby a gesta. Snažila jsem se vrýt do paměti vše, co se děje přede mnou. Na okamžik jsem zavřela oči a zatoužila být jednou z nich. Pro jednou v životě mít krásný účes a lesklé vlasy. Pro jednou v životě nenosit mantii.

Ukázka č. 12 (Rekrut 244)

Spoušť byla všudypřítomná. Některá místa mi připomínala naši polis, informační tabule, dobíjecí stanice, parkové galerie, ale všechno jako po katastrofě, mnoho let bez lidí, údržby. Občas jsme ale potkali rodinu se špinavými dětmi, namáhavě se vlekoucí seniory, dvakrát kolem projel vůz se zamaskovanými muži.

Konečně jsme se zastavili u dobíjecí stanice. Před budovou bylo dokonce několik rozbitých stojanů na naftu, zrezlé zásobníky plynu, potrhané přípojky, zdemolovaná myčka. Vstoupili jsme dovnitř, střepey nám skřípaly pod nohama, všude zápach oleje a spálených kabelů.

Ukázka č. 13 (Utopie)

Není tu domu, aby neměl jednak hlavní vchod z ulice, jednak zadní východ do zahrady. Dokonce mají také dvojkřídlé dveře, které se dají otevřít lehkým ručním zátahem, a pak samy sebou se zavírajíce, vpouštějí do domu kohokoli⁷² – do té míry není tu nikde

nic soukromého. Ostatně samy domy si Amaurotští vždy po deseti letech vyměňují losováním.

Svých zahrad si velmi váží.⁷³ Réva, ovocné stromy, keře a květiny, které tu mají, jsou tak skvělé a šlechtěné, že jsem nikde neviděl větší bohatství plodů a větší úpravnost. Pečují o ně nejen pro potěšení, nýbrž jejich horlivost je rozohňována i vzájemným soutěžením jednotlivých čtvrtí, kdo bude mít zahradu nejpěstěnější. A zajisté po celém městě bys jen tak nenašel něco, co by lépe vyhovovalo potřebám i potěšení měšťanů. Proto se zdá, že již zakladatel státu o nic nepečoval horlivěji než o zahrady tohoto druhu.

Nyní však lze spatřit domy vesměs třípatrové; vnější zdi jsou vystavěny z křemene nebo z tvrdého kamene nebo konečně z cihel, přičemž spáry jsou uvnitř zaplněny maltou; rovné střechy pokrývají jakousi stavební hmotou, která není nákladná, ale má takové složení, že vzdoruje ohni a v odolnosti vůči útokům počasí předčí olovo.

Vítr od oken zahánějí sklem – jeho užití je totiž u nich velmi rozšířené –, někdy také jemnou tkaninou, kterou natírají průhledným olejem nebo jantarovou šťávou, s dvojnásobnou výhodou, neboť tak se propouští dovnitř více světla a méně chladného vzduchu.“

Ukázka č. 14 (Utopie)

Ale především se bere zřetel na nemocné, o něž se pečuje ve veřejných špitálech. V obvodu města mají totiž čtyři špitály, v malé vzdálenosti mimo hradby; a to tak rozsáhlé, že by se mohly přirovnat ke stejnému počtu městeček. Zařídili to tak ze dvou důvodů: jednak, aby se tam vešel jakkoli veliký počet nemocných bez stísnění, a tudíž bez nepohodlí, jednak aby ti, kdož jsou postiženi takovou nemocí, jejíž nákaza se plíží od jednoho k druhému, mohli být umístěni poněkud dále stranou od styku s jinými lidmi. Tyto špitály jsou tak zřízeny a vybaveny vším, co může přispět ke zdraví, dále tak laskavým a pečlivým ošetřováním a tak ustavičnou přítomností nejzkušenějších lékařů, že ačkoli tam není nikdo poslán proti své vůli, přece není v celém městě téměř nikoho, aby si v nemoci nepřál raději ležet tam než ve svém domě.

Když dostane špižírník nemocných potřebné potraviny podle lékařského předpisu, potom se vše nejlepší rozdělí mezi jednotlivé společenské sítě úměrně podle počtu strážníků v každé z nich.

Přednostní zřetel se bere jen na vladaře, biskupa a tranibory, rovněž na vyslance a na všechny cizince, jsou-li jací – bývá jich málo a ještě jen zřídka, ale i pro ně, když jsou přítomni, jsou připraveny určité a plně vybavené domovy.

Ukázka č. 15 (Legenda)

Další oběť nákazy. Tuto ženu musela nákaza rozežírat dlouhé měsíce, protože její kůže je celá popraskaná a pokrytá krvácejícími rány. Je nepochopitelné, jak se jí podařilo proklouzávat pravidelnými kontrolami. Chvilí se dezorientovaně potácí ze strany na stranu, potom vykročí vpřed, zapotáčí se a padá na kolena. Podívám se zpět na vojáky. Už ji spatřili. Voják s nataženou zbraní k ní přistoupí. Zbýlých jedenáct zůstane stát na místě a sleduje ho. Bezvládnou oběť nákazy nepovažují za reálnou hrozbu. Voják zdvihne zbraň a namíří. Nakaženou ženu zasáhne sprška jiskřivých kulek. Žena se zhroutí na zem a ztichne. Voják se opět přidá k ostatním.

Neustále myslím na to, co se stane, jestli vojáci označí náš dům červeným X. Dlouho po odchodu vojáků budou stát uprostřed obýváku, potom máma nasadí svoji obvyklou statečnou tvář, aby povzbudila ostatní a v noci, až ji nikdo neuvidí, bude potichu o samotě plakat. Hned z rána začnou shromažďovat malé zásoby potravin a vody, a budou čekat na zotavení. Nebo na smrt.

Vzpomenu si na ukradené peníze, které jsme si s Tess ukryli. Dvacet pět tisíc. Koupíme za ně potraviny na celé měsíce... ale nekoupíme za ne mojí rodině sérum proti nákaze.

Dalších deset minut se táhne jako věčnost. Odložím prak bokem a zahraju si s Tess kámen, nůžky, papír. Po chvíli mrknu zpět na náš dům, nikoho nevidím. Určitě stojí těsně za dveřmi, aby mohli otevřít hned po prvním úderu.

Konečně se dočkám. Nakloním se z římsy, abych měl co nejlepší výhled. Vojáci zaklepu na dveře. Máma okamžitě otevře, nechá je vstoupit a zavře. Uplyne třicet minut. Neodvážím se změnit polohu či mrknout, aby mi něco důležitého neuniklo. Čtyřicet minut, padesát, hodina.

„Mám zlé tušení,“ zašeptám.

Tess se nadechne, aby mi něco odpověděla, dřív, než stihne něco povědět, vojáci vychází z domu. Nakonec za jednou jeden z vojáků zabouchne dveře domu a vytáhne něco zpoza opasku. Zatočí se mi hlava. Víím přesně, co následuje.

Voják se natáhne a nastříká na dveře dlouhou červenou šikmou čáru. Potom druhou v protisměru. V tvaru písmena X.

Ukázka č. 16 (Utopie)

„Jest jedno zaměstnání, bez rozdílu společné všem, mužům i ženám: rolnictví, jehož nikdo není zproštěn.⁷⁷ V něm se všichni vzdělávají již od dětství, zčásti poučováním, kterého se jim dostává ve školách, zčásti tím, že jsou voděni na pole v blízkosti města, zdánlivě ke hrám, ve skutečnosti, aby se na rolnictví nejen dívali, nýbrž při příležitosti fyzické práce poznávali je z vlastní zkušenosti.

Kromě rolnictví, které je, jak jsem pověděl, všem společné, naučí se každý jedné, a to kterékoli dovednosti jakožto své. Je to ponejvíce buď vinařství nebo lnářství nebo zednictví nebo řemeslo pracující s železem nebo dřevem.

Jiných zaměstnání, která by stála za zmínku, tu prakticky není. Šaty totiž – v odívání se sice uchovává rozdíl podle pohlaví a rozdíl svobodných od vdaných, ale jinak mají šaty na celém ostrově jediný tvar, věčně týž po celá staletí, vzhledný na pohled a vhodný jak pro tělesný pohyb, tak k ochraně před mrazem i vedrem – šaty, opakuji, ty si zde zhotovuje každá rodina sama.

Ale z ostatních oněch řemesel každý se vyučí některému, nejen muži, nýbrž i ženy. Ovšem ženy, jakožto slabší tvorové, obírají se pracemi lehčími, ponejvíce předením a tkaním; mužům připadají ostatní řemesla, pracnější.

Z největší části bývá každý vychováván v řemesle otcovském;

Ba podobným způsobem se nikomu nebrání, je-li již v jednom řemesle vyučen, a zatouží-li nadto po jiném. Osvojiv si obojí, smí provozovat kterékoli z nich, ledaže by město stejně naléhavě potřebovalo obou.

Ukázka č. 17 (Legenda)

Edenovi bude za dva měsíce deset a bude muset složit Zkoušku. Já jsem zkoušku nesložil. Eden je z nás tří nejbystřejší, a právě proto si o něj dělám starosti. Přemýšlí totiž podobně jako já. Po napsání testu jsem si byl sebou tak jistý, že jsem se ani neobtěžoval své odpovědi zkontrolovat. Potom mě však organizátoři spolu s hloučkem ostatních děti odvedli do rohu stadiónu, na můj test dali razítko a spolu s ostatními mě natlačili do vlaku, který jel do centra města. Nestihl jsem si s sebou vzít nic kromě přívěšku, který jsem měl na krku. Neměl jsem čas se ani s nikým rozloučit.

Po absolvování testu následuje několik alternativ.

Výborný výsledek je 1500 bodů. To se doteď nepodařilo nikomu, výjimkou byl jeden, kterému se to podařilo před pár lety, z něj pak byli všichni v armádě úplně vedle. Jaká budoucnost pak asi čeká toho, kdo dosáhne takového vynikajícího výsledku? Pravděpodobně spousta peněz a moc, ne?

Dosáhneš-li výsledek mezi 1450 a 1499, máš vyhráno, protože okamžitě nastupuješ na šestiletou střední školu a hned po ní pokračuješ na čtyři roky na některou z nejprestižnějších univerzit Republiky: Drake, Stanford a Brenan. Po škole dostaneš práci v Kongrese a vyděláváš spoustu peněz. Radost a štěstí s tím jdou ruku v ruce. Tak to aspoň tvrdí Republika.

Dosáhneš-li dobrého výsledku, něco mezi 1250 a 1449 body, pokračuješ na střední a poté na vysokou. To je také výhra.

Prolezeš-li s výsledkem mezi 1000 a 1249 body, Kongres tě vykopne ze střední a automaticky se zařadí k chudobě jako moje rodina. S velkou pravděpodobností se během práce na vodní turbíně utopíš nebo zadusíš výpary. Zkoušku jsi nesložil.

Téměř vždycky se to týká dětí z chudobných okrajových čtvrtí. Jakmile patříš do této nešťastné skupiny, Republika pošle do vašeho domu úředníky, kteří přinutí tvé rodiče podepsat smlouvu o tom, že odted o tebe přebírá výhradní péči vláda. Pová jim, že tě poslali do pracovních táborů Republiky, a už nikdy tě nevidí. Tvým rodičům nezbývá nic jiného než souhlasit. Někteří rodiče dokonce slaví, protože Republika ji zaslepí oči tisícem bankovek.

Akorát, že to je jedna velká lež. Chudé dítě se sekundární genetickou výbavou je pro krajinu nepoužitelné. Kongres ho nechá zemřít. V laboratořích ho podrobí vyšetřením, které tak, či onak, potvrdí jejich nedokonalost.

Ukázka č. 18 (Rekrut 244)

Seděl jsem klidně, pevně připoutaný k sedačce, a podle předpisu mlčel. Uvnitř se ale můj svět hroutil. Cítil jsem se ztracený, unesený, zoufalý. Odpojený nejen od Systému, ale i od celého dosavadního života. Proč tu nemají aspoň mapu polohy nebo obrazovku se zpravodajstvím? Vypadá to, že přestal fachtit i zdravotní senzor, nikde žádnéj komunikátor... Pusťte proboha aspoň nějakou hudbu!

Ještě při nástupu to přitom vypadalo tak dobře. Po biometrické registraci jsme dostali modrý drink na uvítanou, kolem hlavy nám dali identifikační pásek a navedli nás do sedačky. Pak nás ale automat připoutal...

Cítil jsem, že brzy budu potřebovat močit. Tak nutně, že jsem to snad ještě nezažil. Jak taky, když mě dřív hlídal Systém. Tak rychle! Snažila jsem se odepnout pás, ale automatika ho blokovala. WTF? Co teď?

„Omlouvám se, ale nutně potřebuji na toaletu!“ zoufale jsem zavolal naučenou frázi. Odněkud zezadu jsem zaslechl krátký smích. Měl jsem chuť vyskočit a začít toho neznámého škrtit, ale nemohl jsem se pohnout. Ještě chvílička a půjde to ven.

„Žádáme rekruty, aby se zdrželi jakýchkoli pokusů o vzájemnou komunikaci. Cesta na základnu je důležitou součástí výcviku,“ ozvalo se znova známé hlášení a já zaslechl, jak Fili zadržel dech, napřímil se a na okamžik strnul.

„V pořádku?“ nedalo mi to, když jsem viděl, jak zrudnul. Místo odpovědi se znovu opřel do sedačky, vydechnul a rukama se pokoušel zakrýt mokré kalhoty. To se ale u ostrého zápachu nepodařilo.

„Promiň, Jony... mně už je to jedno...“ zašeptal a mně všechno najednou přišlo totálně krejzy. Stovka elitních týpků, co jedou zachránit svět, se jim tady pomoci! Náhoda?

Naposledy jsem se pokusil zabránit nehodě, nadechl se, ale pak už to nešlo. Křečovitě jsem se rozesmál a uvolnil. Pak jsem ucítil teplo mezi nohama, na sedačce pod sebou... A bylo mi najednou tak dobře, svobodně... Chechtal jsem se, až jsem skoro nemohl dýchat. A ke mně se postupně přidávali další a další, nejdřív potichu a nesměle, ale pak pořád víc a víc, až se celý oddíl otřásal výbuchy smíchu.

„Žádáme rekruty, aby se zdrželi jakýchkoli pokusů o vzájemnou komunikaci. Cesta na základnu je důležitou součástí výcviku,“ ozvalo se do třetice, ale to už se chechtot smísil s desítkami mladých hlasů a houstnoucím oděrem pomočených sedaček.

Ukázka č. 19 (V šedých tónech)

Spočítala jsem nás – šestačtyřicet lidí namačkaných v kleci na kolech nebo možná v pojízdné rakvi. Prsty jsem črtala do vrstvy špíny na podlaze obrázek za obrázkem, znovu a znovu.

Lidé si povídali o tom, kam asi jedeme. Někdo říkal, že do hlavního sídla NKVD, jiní si mysleli, že do Moskvy. Prohlédla jsem si je. Ve tvářích se jim zračila jejich budoucnost. Viděla jsem odvahu, vztek, strach i zmatení. Z jiných čísel beznadějí. Už to vzdali. Co čeká mě?

Hodiny se táhly jako dlouhé dny. Lidé plakali hlady a vedrem. Plešatý muž si neustále stěžoval na bolest a ostatní se snažili srovnat zavazadla a zorganizovat prostor. Musela jsem se vzdát svého provizorního plátna na podlaze a místo toho rýt kresbičky do dřeva na stěně.

Andrius seskočil z vagonu, že si dojde na záchod, ale dostal pěstí a hodili ho zpátky dovnitř. Každý výstřel nebo výkřik nás vyděsil. Ven už se nikdo neodvážil.

Někdo objevil v koutě, kde seděla tvrdohlavá žena se dvěma dcerami, díru velkou asi jako talíř. Celou dobu ji schovávaly, protože skrz ni proudil čerstvý vzduch. Lidé se na ženu nahrnuli a naléhali na ní, aby se přesunula. Když se odtamtud odtáhly, všichni jsme díru využili, abychom si odskočili. Některým to ale zkrátka nešlo. Z těch zvuků a pachů se mi zatočila hlava. Nějaký malý kluk se vyklonil z vagonu a zvracel.

Ukázka č. 20 (V šedých tónech)

Paní Rimasová si k nám klekla. „Hospodin je můj pastýř, nebudu míti nedostatku,“ začala.

„Mami,“ vykřikl Jonas. Po tvářích se mi koulely slzy.

„Měla překrásnou duši,“ řekl pán, co si pořád natahoval hodinky.

Janina mě hladila po vlasech.

„Mám tě ráda, mami,“ zašeptala jsem. „Mám tě ráda, tati.“

Paní Rimasová pokračovala.

„I kdybych šel temnotou rokle, nezaleknu se zla, vždyť ty jsi se mnou. Tvůj kyj a tvá hůl, ty jsou má útěcha. Prostíráš pro mě stůl před zraky mých nepřátel, hlavu mi mažeš olejem, má číše přetéká. Štěstí a přízeň mě provázejí po všechny dny mého života, přebývat smím v Hospodinově domě na dlouhé, předlouhé časy.“

„Amen.“

Dokonale ji to vystihovalo. Její číše přetékala láskou ke všem, dokonce i k nepřátelům.

Paní Rimasová se rozplakala. „Ubohá Jelena. Byla tak milá, na všechny ta hodná.“

„Prosím vás, nenechte je, ať její tělo seberou,“ řekl Jonas paní Rimasové. „Chci ji pohřbít, nesmíme dopustit, aby ji sežraly lišky.“

„Pohřbíme ji,“ ujistila jsem Jonase s pláčem. „Vyrobíme rakev z prken, co na nich spíme.“ Jonas přikývl. Plešatý muž hleděl do prázdna a pro jednu mlčel.

Druhý den ráno jsme šli kopat hrob. Kopat přišla dokonce i Janina a plešatý muž. Led byl hrozně tvrdý s hrob byl dost mělký.

Vynesli jsme rakve z jurty a pomalu kráčeli sněhem ke kopci. My s Jonasem jsme ji drželi vpředu paní Rimasová a pán s hodinkami uprostřed a plešatý muž vzadu. Janina se ploužila vedle mě. Připojovali se k nám lidé, které jsem neznala, a modlili se za matku. Brzy za námi šel dlouhý průvod. Minuli jsme budovy NKVD, Kreckij mluvil na verandě se strážnými, a když nás uviděl, zmlknul. Dívala jsem se dopředu a šla dál ke studené díře v zemi.

Ukázka č. 21 (Rekrut 244)

„Odešel bez bolesti...“ zněl hlas psycholožky jako ze starého filmu. „Rodiče jsou silní, vyrovnali se s tím dobře. Nechtěli vám způsobovat bolest, proto nás žádali, abyste o jeho zdravotním stavu dříve nevěděli, a tak byly chráněni... Nyní už má všechno za sebou. Ale určitě na něj budeme vzpomínat jako na dobrého žáka a příkladného člena naší polis... Ale pamatujte si, že vzpomínky by neměly bolet. Proto se spíše radujme z toho, že s námi mohl být, že náš život obohatil, že mohl přispět k dílu našeho společenství. Život jde dál, není třeba se trápit, protože jemu už je dobře. A naše úkoly jsou stále před námi. Proto tím, že je budeme zodpovědně plnit, nejlépe naplníme jeho odkaz...“

Zastavili jsme u vysokého dubu uprostřed školní zahrady.

„Co odešlo, už se nevrátí. Poděkujte tady za Simona a nechme na tomhle místě ve chvílce ticha vzpomínky na něj, aby nás už bolest a trápení nezatěžovaly.“

Stáli jsme kolem stromu v kruhu, ale každá z nás byl úplně sám. Roztřásla se mi ramena, když jsem si vzpomněl na jeho modré oči a nesmělý úsměv. Na to, že jsem za ním včera z lenosti nezašel... Najednou jsem toužil vzít spolužáky za ruce nebo kolem ramen, ale to gesto bylo těžší než celé Země, a tak jsem jen poslušně stál a čekal, až dá týčr pokyn k návratu do třídy.

Všichni šli, jako by se nic nestalo, bavili se o testech a sportu, zase jsem zaslechl smích.

Ukázka č. 22 (V šedých tónech)

Matka náhle zbělela jako křída. „Říká... máme si vlézt do té první jámy,“ řekla a sevřela si šaty.

„Proč?“ zeptala jsem se.

Komorov cosi zakřičel a vytáhl z pouzdra pistoli. Namířil ji na matku. Seskočila do první díry a pistole se přesunula k mé hlavě. Skočila jsem i já. Pokračoval, dokud jsme uvnitř nebyly všechny čtyři. Zasmál se a znovu něco rozkázal.

„Máme si dát ruce na hlavu,“ řekla matka.

„Panebože, to ne,“ hlesla roztřeseně paní Rimasová.

Komorov chodil kolem jámy, prohlížel si nás a mířil pistolí. Řekl nám, abychom si lehly. Položily jsme se vedle sebe. Matka mě vzala za ruku. Hleděla jsem vzhůru. Za siluetou jeho mohutného těla byla modrá obloha. Znovu obešel díru.

„Mám tě moc ráda, Lino,“ zašeptala matka.

„Otče náš, jenž jsi na nebesích,“ začala paní Rimasová.

PRÁSK!

Vystřelil do jámy. Nad našimi hlavami vylétla hlína. Paní Rimasová vykřikla. Komorov nás okřikl, abychom byly zticha. Kroužil kolem a mumlal, že jsme odporná prasata. Najednou začal kopat hlínu z hromady do jámy. Smál se a kopal stále rychleji. Hlína se mi sypala na nohy, pak na šaty a pak i na prsa. Zuřivě kopal, zasypával nás hlínou a pořád nám přitom mířil pistolí do obličeje. Jestli si sednu, zastřelí mě. Jestli si nesesdnu, pohřbí mě zaživa. Zavřela jsem oči. Měla jsem na sobě těžký náklad hlíny. Pak mi dopadla i na obličej.

PRÁSK!

Kolem hlav se nám kupila další hlína. Komorov se divoce smál a kopal dál. Měla jsem hlínu už i v nose. Otevřela jsem pusku, abych se nadechla, ale začala jsem se dusit. Zaslechla jsem, jak se Komorov chechtá. Smál se a kašlal a snažil se dát dohromady, jako by se sám úplně zničil.

PRÁSK!

A pak bylo ticho. Ležely jsme tam, pohřbené ve výsledcích své vlastní dřiny. Slyšela jsem tlumené rachocení odjíždějícího auta. Nemohla jsem otevřít oči. Cítila jsem, jak mi matka stiskla ruku. Ještě byla naživu.

Ukázka č. 23 (Rekrut 244)

„Jak se opovažuješ mluvit o dětech?“ Žena hrdě zvedla hlavu a zapíchla se očima do těch mých. „Kdo sliboval, že se s nimi brzy zase setkáme?“

V tu chvíli jsem si uvědomil, kde jsem ji viděl. Ten první den na výcviku... děti, co vysazujeme na korbu... dospělí, kteří prý jedou za nimi...

„Děti jste ukradli a nás zavřeli do kempu!“ zakřičela, ale v tu chvíli to pobočník už nevydržel a uhodil ji.

„Přepadli vůz, vyřadili posádku. Pak nabourali centrální navigaci a...“ vysvětloval voják. Zatmělo se mi před očima a měl jsem chuť vystoupit z programu, omluvit se a utéct. Ale to jsem právě nesměl.

„Lžeš!“ zařval jsem na ženu jako smyslu zbavený. „Lžeš! Lžeš! Lžeš!“

Pobočník mi podal kabely s elektřinou a já je svorkami připnul ženě na zápěstí.

„Primitivní, ale účinné!“ zasmál se voják.

Ruce se mi chvěly... musím splnit úkol, neselhat... je to jen hra, neboj se, jenom tě zkoušejí! Nenech se zvíkat, je to zkouška. Test.

„Řekneš nám to?“ oslovil jsem ženu už zase úplně klidně.

Nic.

„Dobře, jak chceš...“ Kývnul jsem na vojáka, aby zapnul proud.

„To musíte vy, kapitáne. Jako velitel jednotky,“ odpověděl a podával mi spínač s nastavitelnou silou výboje. Je to tak skutečné, blesklo mi hlavou. Už nesmím váhat ani vteřinu, nebo to nedokážu.

Zapnul jsem spínač a pomalu začal zvyšovat výkon. Voják po levici se rozesmál, druhý pobočník jen tiše sledoval, jak se žena třese, křičí, kroutí se, ztrácí vědomí. Pak se místností rozlil zápach spáleniny. V té chvíli všechno zhaslo a přenos skončil.

Ten večer se to ve mně zlomilo. Nejenže jsem po simulaci výsledku té ženy necítil tíseň nebo výčitky, naopak mi to skoro přinášelo radost. Byl jsem rád, že jsem to zvládnul, že jsem dokázal potlačit všechno, co mě dosud blokovalo.

Ukázka č. 24 (V šedých tónech)

Vyšla jsem z jurty pro dřevo. Dala jsem se na cestu sněhem, pět kilometrů k nejbližším stromům. A pak jsem to uviděla. V šedých tónech na horizontu se objevil uzounký zlatý proužek. Dívala jsem se na jantarovou stužku světla a usmívala se. Slunce je zase tady.

Zavřela jsem oči. Cítila jsem, že se ke mně blíží Andrius. „Uvidíme se,“ řekl.

„Ano, uvidíme se,“ zašeptala jsem. „Určitě.“

25. dubna 1995, Kaunas, Litva

„Něco jsem našel,“ řekl kopáč a hleděl do jámy. Klekl si, aby se mohl podívat zblízka.

„Co to je?“

„Nevím.“ Muž zdvihl dřevěnou krabičku. Odklopil víko a nahlédl dovnitř. Vytáhl sklenici plnou papírů. Otevřel ji a začal číst.

Milý příteli, dopisy a kresby, které držíš v rukou, jsme zahrabali v roce 1954, když jsme se s bratrem vrátili ze Sibíře, kde jsme byli dvanáct let uvěznění. Byly nás tisíce, skoro všichni zemřeli. A ti, kteří přežili, musí mlčet. Přestože jsme nic neprovedli, dívají se na nás jako na zločince. Promluvit o hrůzách, které jsme prožili, by i teď znamenalo smrt. A tak vkládáme svou víru v tebe, kdo jsi tuhle schránku vzpomínek někdy v budoucnu objevil. Svěřujeme ti pravdu, protože přesně to je zde obsaženo – pravda. Můj manžel Andrius tvrdí, že zlo bude vládnout, dokud se dobří muži nebo ženy neodhodlají jednat. Věřím mu. Tenhle odkaz byl sepsán jako nezvratný důkaz, který promluví o světě, který naše hlasy umlčel. Co se tu popisuje, vás možná šokuje nebo vyděsí, ale to není mým záměrem. Pevně doufám, že listy obsažené v téhle schránce ve vás rozdmýchají i ten nejhloub zasutý plamínek lidského soucitu. Doufám, že vás přimějí něco udělat, někomu o tom všem říct. Jen tak zajistíme, aby se takové zlo už nikdy nevrátilo.

S úctou

Lina Arvydasová

9. července 1954, Kaunas

Ukázka č. 25 (Rekrut 244)

„Oproštění...“ šeptal August.

Napřímil ruku a vrhl svítící plamen sirky do bedny prachu.

Vzal jsem ji kolem ramen a podíval se jí do očí. Hudba hrála a my se houpali v jemných úkrocích, občas jsem měl co dělat, bych jí nešlápnul na nohu nebo nevrátil do někoho, kdo tancoval vedle nás. Věděl jsem, že to brzy skončí, ale tenhle večer byl můj.

„Vážně zítra odjíždíš?“ zeptala se po chvíli.

„Yes...“ přikývnul jsem, a i když jsem doufal, že řeč bude o něčem jiném, dodal jsem: „Někdo jim musí o tom všem vyprávět... teď, když je šance...“

„Budeme na tebe s Jakubem myslet,“ odpověděla nevinně. Ani mě to nezabolelo. Tenhle večer byl náš. Byl Simiho a můj a Filipův a vlastně všech. A nic na tom nezměnil ani Jakub, který po chvíli přišel, řekl „Smím prosit?“ a Lenku mi odvedl.

Sedl jsem si na dlouhou dřevěnou lavici a nalil si vodu s citronem. Vlastně to bylo příjemný, dívat se na všechny ty postavy, tváře, poslouchat smích a hlasy... Kdoví, kdy je znovu uvidím... Po chvíli si přisedl Lukáš.

„Myslíš, že se Systém opraví?“ zeptal se místo odpovědi.

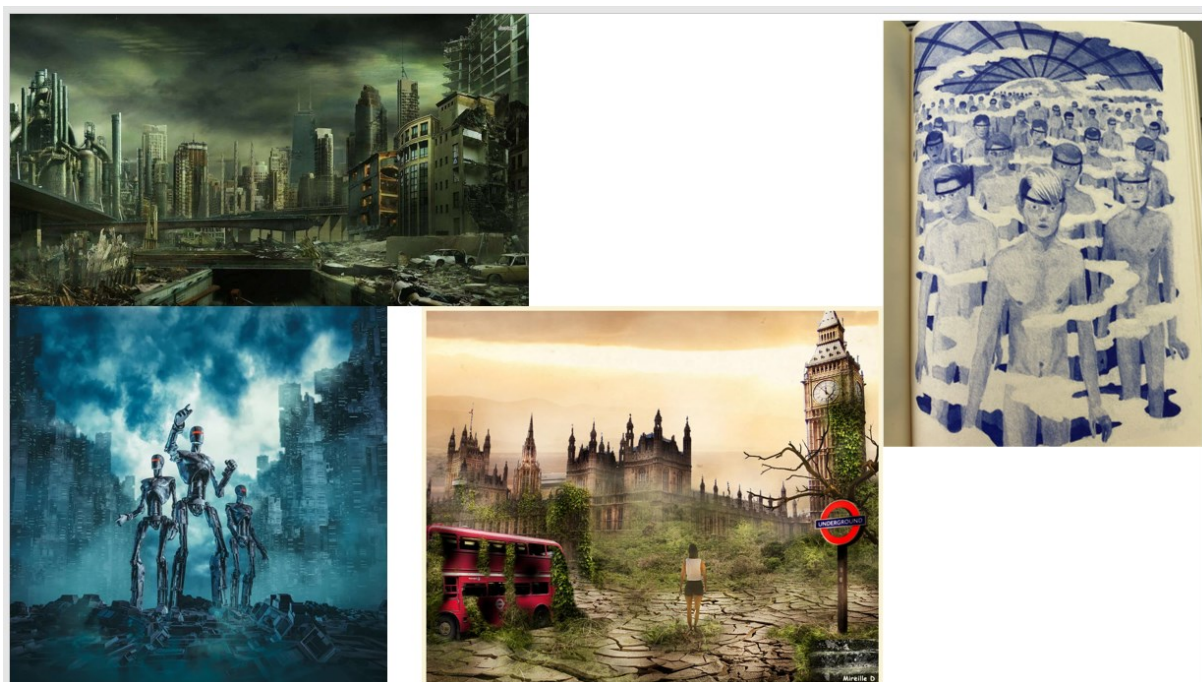
„Doufám, že ne... Co myslíš ty?“

„Já nevím...“ přemítal pomalu. „Možná že se to vrátí... Co bys dělal?“

„A co ty, kámo?“

„Bojoval bych... s tebou, Jonáši, a s Matějem, Míšou... a Lukášem...“ podíval se vážně na Lukyho.

Obrázek č. 1 (Dystopie)

Obrázek č. 2 (Utopie)

Obrázek č. 3 (obálky: Rekrut 244, V šedých tónech)

Ukázka pracovních listů žáků:

Dělá jim dobře, když...
„Počehnej nám, Otče,“ řekne paní Millerová a vyzývá ženy k modlitbě. „Prosím tě, ukaž mužům cestu. Propůjč jim svůj boží hlas, ať mohou vykonat tvou vůli.“

Musím se snažit ze všech sil, abych neprotočila oči. Touhle dobou už si muži narazili druhý sud a vyprávějí si báchorky o ženských z předměstí a hříšnostech, které za peníze udělají, chlubí se nevlastními syny, co se potulují po lesích a loví mladé dívky.

„Amen,“ řeknou ženy jedna po druhé. Chraň Bůh, aby dělaly cokoli společně.

Dnešek je jediný den v roce, kdy máme povoleno shromáždit se bez přítomnosti mužů. Jeden by si myslel, že využijeme příležitosti k povídání a sdílení, aby se nám ulevilo. Místo toho stojíme každá sama a potíchu jedna druhou posuzujeme, zárlíme na to, co mají ostatní, jsme pohlcené prázdnými touhami. A komu je tohle povyšování ku prospěchu? Mužům. Je nás dvakrát víc než jich, a stejně stojíme zamčené v kapli a čekáme, až za nás rozhodnou o našich osudech.

Občas si říkám, jestli tohle není ten skutečný magický trik.

Zajímalo by mě, co by se stalo, kdybychom všechny nahlas řekly, co si opravdu myslíme... být jen v jeden večer. Nemohli by nás vyhnat všechny. Kdybychom držely pospolu, museli by nás vyslechnout. Ale ve světle všech těch povídaček o uchvatitelkách moci mezi námi se nikdo neodváží. Dokonce ani já.

„Už sis vybrala některý z dělnických domů?“ zeptá se paní Danielsová a prohlíží si moji červenou stuhu. Když se ke mně nakloní,

učiním závan ryzího železa doprovázený rozkladem. Nepochybně užívá krev dívek prokletého roku, aby si udržela mládí. „Samozejmé jen pokud nedostaneš závoj, chei tíer,“ dodá.

Přemítám, že jí věnuju zdvořilou nacvičenou odpověď, ale její manžel je členem rady a teď, když už s Michaelem nejsme zadobře, by mi mohla být užitečná. „Chci pracovat na poli,“ odpovím a připravím se na nesouhlasné mlásknutí, jenže ona už se přesunula ke své další oběti. Nezajímala ji moje odpověď, jenom mi chtěla do hlavy nasadit strach a pochyby.

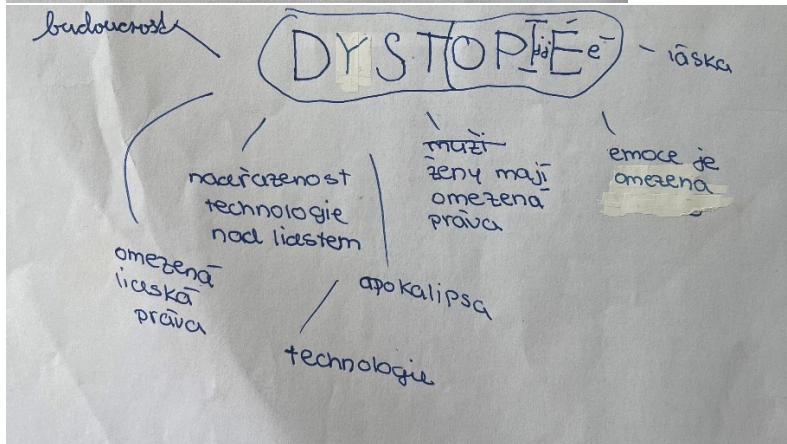
„Tierney! Tierney Jamesová.“ Paní Pearsonová, Tommyho matka, na mě mává svým osamělým seschlým spárem. Po prokletém roce se vrátila bez čtyř prstů na pravé ruce. Omizliny, řekla bych.

„Pojď sem, ať si tě můžu prohlédnout zblízka, děvče,“ zavěsí a napůl spulí spodní ret, zatímco mě zkoumá. „Zdravé zuby. Slušné boky. Zdáš se v dobrém stavu,“ prohlásí a silně mě zatáhne za vlasy spletené v copu.

„Promiňte,“ ozve se June, která mě přišla vysvobodit. „Potřebuji se svou sestrou na chvíli mluvit.“

Když odcházíme, zahlásí paní Pearsonová: „Tebe znám. Ty jsi Jamesovic nejstarší. Ta, co nemůže otěhotnět... Ta bezdětná.“

„Je mi fuk, že má jenom šest prstů,“ dostanu ze sebe a zatnu pěst a už už se chvstám otočit, ale June mě odtaáhne pryč.

Základní lidská práva a svobody – jsou některá důležitější než jiná?

	Pro mě	Pro skupinu
Svoboda slova a tisku	2	2
Právo na soukromí	4	8
Volební právo	6	4
Právo na zdravotní péči	3	1
Zákaz diskriminace	7	3
Právo na vzdělání	5	5
Právo na vlastnictví	8	7
Rovnoprávnost mužů a žen	1	0

Základní lidská práva a svobody – jsou některá důležitější než jiná?

	Pro mě	Pro skupinu
Svoboda slova a tisku	4	2
Právo na soukromí	1	1
Volební právo	8	.
Právo na zdravotní péči	3	5
Zákaz diskriminace	7	
Právo na vzdělání	6	
Právo na vlastnictví	5	4
Rovnoprávnost mužů a žen	1	3